

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

11. november 2021 *

»Præjudiciel forelæggelse – socialpolitik – vikararbejde – direktiv 2008/104/EF – artikel 1 – anvendelsesområde – begreberne »offentligretlig virksomhed« og »udøvelse af en økonomisk aktivitet« – Den Europæiske Unions agenturer – Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder (EIGE) som brugervirksomhed, jf. dette direktivs artikel 1, stk. 2 – artikel 5, stk. 1 – ligebehandlingsprincippet – væsentlige arbejds- og ansættelsesvilkår – begrebet »samme arbejdsopgave« – forordning (EF) nr. 1922/2006 – artikel 335 TEUF – princippet om EU-institutionernes administrative autonomi – artikel 336 TEUF – vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union og ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte i Den Europæiske Union«

I sag C-948/19,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Litauens øverste domstol) ved afgørelse af 30. december 2019, indgået til Domstolen den 31. december 2019, i sagen

UAB »Manpower Lit«

mod

E.S.,

M.L.,

M.P.,

V.V.,

R.V.,

procesdeltager:

Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder (EIGE)

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling),

* Processprog: litauisk.

sammensat af formanden for Første Afdeling, A. Arabadjiev, som fungerende formand for Anden Afdeling, og dommerne I. Ziemele, T. von Danwitz, P.G. Xuereb og A. Kumin (refererende dommer),

generaladvokat: E. Tanchev,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- E.S., M.L., M.P., V.V. og R.V. ved advokatas R. Rudzinskas,
- den litauiske regering ved V. Kazlauskaitė-Švenčionienė og V. Vasiliauskienė, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen først ved J. Jokubauskaitė, B. Mongin, og M. van Beek, derefter ved J. Jokubauskaitė, C. Valero og B. Mongin og endelig ved J. Jokubauskaitė, D. Recchia og B. Mongin, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 15. juli 2021,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 1, stk. 2 og 3, samt artikel 5, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/104/EF af 19. november 2008 om vikararbejde (EUT 2008, L 327, s. 9).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem UAB »Manpower Lit«, på den ene side, og E.S., M.L., M.P., V.V. og R.V., på den anden side, vedrørende den løn, der er udbetalt i henhold til de arbejdsaftaler, der er indgået mellem henholdsvis Manpower Lit og de sagsøgte i hovedsagen.

Retsforskrifter

EU-retten

Direktiv 2008/104

- 3 Artikel 1 i direktiv 2008/104 bestemmer:

»1. Dette direktiv finder anvendelse på arbejdstagere, som har indgået en arbejdsaftale eller et ansættelsesforhold med et vikarbureau og udsendes til brugervirksomheder for midlertidigt at udføre arbejdsopgaver under disses tilsyn og ledelse.

2. Dette direktiv gælder for offentligretlige og privatretlige virksomheder, som er vikarbureauer eller brugervirksomheder, der udøver en økonomisk aktivitet, uanset om de opererer med gevinst for øje.

3. Medlemsstaterne kan efter høring af arbejdsmarkedets parter bestemme, at dette direktiv ikke skal gælde for arbejdsaftaler og ansættelsesforhold, der er indgået inden for rammerne af et specifikt offentligt eller offentligt støttet program, som vedrører erhvervsuddannelse, integration på arbejdsmarkedet eller omskoling.«

4 Dette direktivs artikel 3 er affattet således:

»1. I dette direktiv forstås ved:

[...]

d) »brugervirksomhed«: enhver fysisk eller juridisk person, for hvem og under hvis tilsyn og ledelse en vikaransat midlertidigt udfører en arbejdsopgave

[...]

f) »væsentlige arbejds- og ansættelsesvilkår«: arbejds- og ansættelsesvilkår fastsat i henhold til love og administrative bestemmelser, kollektive overenskomster og/eller andre bindende generelle bestemmelser, der gælder i brugervirksomheden, vedrørende:

- i) arbejdstidens længde, overarbejde, pauser, hvileperioder, natarbejde, ferie og helligdage
- ii) aflønning.

[...]«

5 Nævnte direktivs artikel 5 med overskriften »Princippet om ligebehandling« bestemmer i stk. 1, første afsnit:

»De væsentlige arbejds- og ansættelsesvilkår, der gælder for vikaransatte under deres udsendelse til en brugervirksomhed, skal mindst svare til dem, der ville være gældende, hvis de vikaransatte havde været ansat direkte af denne virksomhed til udførelse af samme arbejdsopgave.«

Forordning (EF) nr. 1922/2006

6 Artikel 2 i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1922/2006 af 20. december 2006 om oprettelse af et europæisk institut for ligestilling mellem mænd og kvinder (EUT 2006, L 403, s. 9) bestemmer:

»Instituttets overordnede formål er at bidrage til og styrke fremme af ligestilling mellem mænd og kvinder, herunder integration af ligestillingsaspektet i alle fællesskabspolitikker og de heraf følgende nationale politikker, og til bekæmpelse af forskelsbehandling på grundlag af køn og til at øge EU-borgernes bevidsthed om ligestilling ved at yde teknisk bistand til Fællesskabets institutioner, navnlig Kommissionen, og medlemsstaternes myndigheder, således som det er fastlagt i artikel 3.«

7 Denne forordnings artikel 3, med overskriften »Opgaver«, bestemmer følgende i stk. 1:

»Med henblik på at nå de i artikel 2 opstillede mål skal instituttet:

- a) indsamle, analysere og udbrede relevante objektive, sammenlignelige og pålidelige oplysninger vedrørende ligestilling mellem mænd og kvinder, herunder resultaterne af forskning og bedste praksis indsendt af medlemsstater, Fællesskabets institutioner, forskningscentre, nationale ligestillingsorganer, ikke-statslige organisationer, arbejdsmarkedets parter, relevante tredjelands og internationale organisationer, samt foreslå områder for yderligere forskning
- b) udvikle metoder til forbedring af objektiviteten, sammenligneligheden og pålideligheden af data på europæisk plan gennem fastlæggelse af kriterier, der vil forbedre oplysningernes ensartethed, og tage kønsspørgsmål i betragtning i forbindelse med indsamling af data
- c) udvikle, analysere, evaluere og udbrede metodiske redskaber for at støtte integrationen af ligestilling mellem mænd og kvinder i alle fællesskabspolitikker og de heraf følgende nationale politikker og støtte integration af kønsaspektet i alle Fællesskabets institutioner og organer
- d) gennemføre undersøgelser af situationen i Europa hvad angår ligestilling mellem kønnene
- e) oprette og koordinere et europæisk ligestillingsnetværk, der omfatter centre, organer, organisationer og eksperter, der beskæftiger sig med ligestillingsspørgsmål og integrering af ligestillingsaspektet, med henblik på at støtte og tilskynde til forskning, optimere brugen af de tilgængelige ressourcer og fremme udveksling og formidling af oplysninger
- f) tilrettelægge ad hoc-ekspertmøder for at støtte instituttets forskningsarbejde, tilskynde til udveksling af oplysninger mellem forskere og fremme integrationen af kønsaspektet i denne forskning
- g) for at øge EU-borgernes bevidsthed om ligestilling tilrettelægge konferencer, kampagner og møder med de relevante berørte parter på europæisk plan og forelægge resultater og konklusioner for Kommissionen
- h) udbrede oplysninger om positive eksempler på ikke-stereotype roller for mænd og kvinder inden for samtlige områder af samfundslivet og foreslå initiativer til fremhævelse og udnyttelse af sådanne succeshistorier
- i) udvikle en dialog og et samarbejde med ikke-statslige organisationer, ligestillingsorganer, universiteter, eksperter, forskningscentre, arbejdsmarkedets parter og relevante organisationer, der er aktive på ligestillingsområdet på nationalt og europæisk plan
- j) tilvejebringe dokumentationskilder og gøre dem tilgængelige for offentligheden
- k) stille oplysninger om integration af ligestillingsaspektet til rådighed for offentlige og private organisationer, og
- l) videreformidle oplysninger til Fællesskabets institutioner om ligestilling og integration af kønsaspektet i tiltrædelses- og kandidatlandene.«

8 Nævnte forordnings artikel 5 er affattet således:

»Instituttet har status som juridisk person. Det har i hver medlemsstat den mest vidtgående rets- og handleevne, som vedkommende stats lovgivning tillægger juridiske personer. Det kan i særdeleshed erhverve og afhænde fast ejendom og løsøre og optræde som part i retssager.«

9 Artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 1922/2006 bestemmer:

»Instituttets indtægter omfatter ud over andre indtægter:

a) et tilskud fra Fællesskabet, der opføres på Den Europæiske Unions almindelige budget (sektion »Kommissionen«)

b) betaling for udførte tjenesteydelser

[...]«

Litauisk ret

10 Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (arbejdsmarkedsloven i Republikken Litauen) i den affattelse, der finder anvendelse på tvisten i hovedsagen (herefter »arbejdsmarkedsloven«), bestemmer i artikel 75, stk. 2:

»Et vikarbureau skal sikre, at en vikaransats vederlag for arbejde, der udføres for en brugervirksomhed, mindst svarer til det vederlag, der ville blive betalt, hvis brugervirksomheden havde ansat vikaren i samme job i henhold til en ansættelsesaftale, undtagen i situationer, hvor vikarer, der er ansat i henhold til tidsubegrænsede ansættelsesaftaler med vikarbureauer, oppebærer vederlag fra vikarbureauet i tidsrummet mellem udsendelser, og hvor niveauet for dette vederlag mellem udsendelser er det samme som det vederlag, der oppebæres under udsendelser. Brugervirksomheden har et subsidiært ansvar for opfyldelse af pligten til som minimum for arbejde, der udføres for brugervirksomheden, at betale det vederlag, der ville blive betalt, hvis brugervirksomheden havde ansat vikaren i samme job i henhold til en ansættelsesaftale. I forbindelse med opfyldelsen af denne forpligtelse skal brugervirksomheden stille oplysninger til rådighed om den løn, der betales til den tilsvarende kategori af arbejdstagere, der er ansat af brugervirksomheden, såfremt vikarbureauet måtte anmode herom.«

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

11 Manpower Lit leverer vikarydelser. I 2012 vandt selskabet en offentlig licitation iværksat af Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem mænd og kvinder (EIGE), der er et EU-agentur med hjemsted i Vilnius (Litauen), om levering af vikarydelser.

12 I den kontrakt, der efterfølgende blev indgået mellem Manpower Lit og EIGE, blev det præciseret, at de ydelser, som sidstnævnte ville kunne få brug for at benytte sig af, havde til formål at støtte EIGE's fastansatte medarbejdere, på midlertidigt grundlag at udføre opgaver, der supplerer de opgaver, der sædvanligvis skal udføres, og som følger af specifikke projekter, at håndtere spidsbelastningsperioder og at afhjælpe personalemangel inden for EIGE i tilfælde af fravær. Det blev ligeledes præciseret, at de vikaransatte ville blive betragtet som ikke-vedtægtsmæssigt personale hos EIGE.

- 13 De sagsøgte i hovedsagen indgik arbejdskontrakter med Manpower lit og arbejdede hos EIGE som henholdsvis assistenter og IT-medarbejdere. I disse kontrakter og i tillæggene hertil blev det præciseret, at de sagsøgte i hovedsagen skulle arbejde for brugervirksomheden, dvs. EIGE, som ville oplyse dem om, hvilken medarbejder der var ansvarlig for at give instruktioner vedrørende udførelsen af arbejdet. Kontrakterne præciserede ligeledes disses varighed, dvs. indtil den dato, hvor EIGE's bestilling af arbejde svarende til de pågældende funktioner ophørte.
- 14 Ansættelsesforholdene mellem Manpower lit og de sagsøgte i hovedsagen ophørte mellem april og december 2018. Da disse imidlertid var af den opfattelse, at de havde udestående løntilgodehavender, indbragte de sagen for Valstybinės darbo inspekcijos Vilniaus teritorinio skyriaus Darbo ginčų komisija (kommissionen for arbejdsretlige tvister ved arbejdstilsynet i Vilnius, Litauen, herefter »kommissionen for arbejdsretlige tvister«) med henblik på at opnå betaling heraf.
- 15 Denne kommission var af den opfattelse, at de sagsøgte i hovedsagen reelt udførte samme arbejdsopgaver som EIGE's faste personale, og at deres lønvilkår skulle svare til de lønvilkår, som EIGE anvendte for instituttets kontraktansatte. Henset til arbejdsmarkedslovens artikel 75, stk. 2, fastslog kommissionen, ved afgørelse af 20. juni 2018, at Manpower lit havde forskelsbehandlet de sagsøgte i hovedsagen ved at betale dem en løn, der var lavere end den løn, som de ville have haft krav på, hvis de var blevet ansat direkte af EIGE i henhold til en ansættelseskontrakt med henblik på at besætte samme stilling, og kommissionen bestemte, at der skulle ske efterbetaling af løntilgodehavender for en periode på seks måneder i 2018.
- 16 Manpower Lit, der var uenig i afgørelsen fra kommissionen for arbejdsretlige tvister, anlagde sag ved Vilniaus miesto apylinkės teismas (distriktsdomstolen i Vilnius, Litauen), som gav de sagsøgte medhold ved dom af 20. februar 2019.
- 17 I sin dom forkastede denne ret det argument, som EIGE, der var intervenient i sagen, havde fremført, hvorefter bestemmelserne i direktiv 2008/104 ikke kunne finde anvendelse på instituttet.
- 18 Retten bemærkede i øvrigt, henset til bestemmelserne i de sagsøgte i hovedsagens arbejdskontrakter og til de opgaver, som de rent faktisk havde udført, at disse udførte alle opgaver af administrativ karakter, assisterede det faste personale i visse af EIGE's enheder og (delvist) udførte de opgaver, der blev varetaget af de kontraktansatte, der arbejdede i dette agentur. Den nævnte ret fandt således, at de sagsøgte i hovedsagen med henblik på arbejdsmarkedslovens artikel 75, stk. 2, kunne sammenlignes med disse kontraktansatte.
- 19 I denne forbindelse præciserede Vilniaus miesto apylinkės teismas (distriktsdomstolen i Vilnius), at de opgaver, som de sagsøgte i hovedsagen havde udført, og deres funktioner ikke var specielt forskellige fra eller adskilte sig meget lidt fra EIGE's opgaver og funktioner, således at de kunne have været udført af tjenestemænd eller kontraktansatte, der arbejdede fast ved instituttet. Ifølge denne ret udgjorde den omstændighed, at dette agentur havde valgt at ansætte personale gennem et vikarbureau med henblik på at nedbringe personaleudgifterne og for at undgå længere og mere komplekse procedurer, ikke en begrundelse for, at den løn, der blev udbetalt til de sagsøgte i hovedsagen, var betydeligt lavere end den løn, der var fastsat for kontraktansatte.
- 20 Under disse omstændigheder fastslog den nævnte ret, at de lønvilkår, der fandt anvendelse på kontraktansatte, skulle finde anvendelse på de sagsøgte i hovedsagen.

- 21 Manpower Lit iværksatte appel til Vilniaus apygardos teismas (den regionale domstol i Vilnius, Litauen), som ved dom af 20. juni 2019 frifandt de appelindstævnte og stadfæstede førstestansens dom.
- 22 Efterfølgende iværksatte Manpower Lit kassationsappel for Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Litauens øverste domstol), den forelæggende ret.
- 23 Denne retsinstans har præciseret, at den tvist, der verserer for den, i det væsentlige vedrører spørgsmålet om, hvorvidt bestemmelsen om ligebehandling af vikaransatte, der er indeholdt i artikel 5 i direktiv 2008/104 og gennemført i national ret, finder anvendelse på den i hovedsagen omhandlede situation, henset til den omstændighed, at egenskaben af brugervirksomhed, der gør brug af vikaransatte, tilkommer EIGE, et EU-agentur.
- 24 I denne henseende har den nævnte retsinstans bemærket, at henset til visse forskelle mellem de forskellige sprogversioner af artikel 1, stk. 2, i direktiv 2008/104, står den præcise betydning af begrebet »offentligretlig virksomhed« og spørgsmålet om, hvorvidt enheder, såsom EIGE, er omfattet af dette begreb, ikke klart. Ifølge denne retsinstans er en fortolkning af denne bestemmelse ligeledes nødvendig, for så vidt som der er tvivl om, hvilke retssubjekter kriteriet om »udøvelse af en økonomisk aktivitet« finder anvendelse på, dvs. på brugervirksomheden, på vikarbureauet eller på dem begge.
- 25 Den forelæggende ret er i denne sammenhæng desuden i tvivl om betydningen af artikel 1, stk. 3, i direktiv 2008/104, hvorefter medlemsstaterne kan bestemme, at dette direktiv ikke skal gælde for arbejdsaftaler og ansættelsesforhold, der er indgået inden for rammerne af et specifikt offentligt eller offentligt støttet program, som vedrører erhvervsuddannelse, integration på arbejdsmarkedet eller omskoling.
- 26 Endelig har denne retsinstans henvist til den opfattelse, som EIGE har givet udtryk for, hvorefter retten, når den anvender det ligebehandlingsprincip, der er fastsat i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104, samt de dertil knyttede bestemmelser i national ret, skal efterprøve, om anvendelsen af direktivet for så vidt angår ikke-diskriminerende aflønning er i strid med andre EU-retlige bestemmelser. Ifølge EIGE er den fortolkning af ligebehandlingsprincippet og dets anvendelse på et EU-agentur, der er lagt til grund af de retsinstanser, der først behandlede sagen, ikke i overensstemmelse med Unionens finansforordning, med vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union eller med artikel 335 TEUF og artikel 336 TEUF.
- 27 Under disse omstændigheder har Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Litauens øverste domstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
 - »1) Hvilket indhold skal begrebet »offentligretlig virksomhed« i artikel 1, stk. 2, i direktiv 2008/104 tillægges? Skal Den Europæiske Unions agenturer som eksempelvis EIGE anses for »offentligretlige virksomheder« som omhandlet i direktiv 2008/104?
 - 2) Hvilke enheder (vikarbureau, brugervirksomhed, mindst en af disse eller muligvis begge) er i henhold til artikel 1, stk. 2, i direktiv 2008/104 underlagt kriteriet om udøvelse af en økonomisk aktivitet? Skal EIGE's aktivitetsområder og funktioner som defineret i artikel 3 og 4 i [forordning nr. 1922/2006] anses for en økonomisk aktivitet, således som begrebet er defineret (forstået) i artikel 1, stk. 2, i direktiv 2008/104?

- 3) Kan artikel 1, stk. 2 og 3, i direktiv 2008/104 fortolkes således, at de kan udelukke anvendelse af direktivet på sådanne offentligretlige og privatretlige vikarbureauer eller brugervirksomheder, som ikke indgår i de forhold, der henvises til i direktivets artikel 1, stk. 3, og ikke udøver den økonomiske aktivitet, der er nævnt i direktivets artikel 1, stk. 2?
- 4) Skal bestemmelserne i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104 vedrørende vikaransattes rettigheder for så vidt angår væsentlige arbejds- og ansættelsesvilkår, særligt hvad angår løn, i fuldt omfang finde anvendelse på Den Europæiske Unions agenturer, der er underlagt særlige regler i EU's arbejdsmarkedslovgivning samt artikel 335 TEUF og [...] 336 TEUF?
- 5) Er en medlemsstats retsforordning (artikel 75 i den litauiske arbejdsmarkedslov), der gennemfører bestemmelserne i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104 for alle virksomheder (herunder EU-institutioner), der gør brug af vikaransatte, i strid med princippet om en EU-institutions administrative autonomi som fastlagt i artikel 335 TEUF og [...] 336 TEUF og med reglerne om beregning og betaling af løn i vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union?
- 6) Henset til, at alle stillinger (arbejdsfunktioner), i hvilke arbejdstagere ansættes direkte af EIGE, omfatter arbejdsopgaver, der udelukkende kan udføres af disse arbejdstagere, som arbejder under vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union, kan de respektive stillinger (arbejdsfunktioner), som varetages af vikaransatte, da anses for at være »samme arbejdsopgave[r]« som omhandlet i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104?»

Om de præjudicielle spørgsmål

Det første til det tredje spørgsmål

- 28 Med det første til det tredje spørgsmål, der skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 1 i direktiv 2008/104 skal fortolkes således, at et vikarbureaus udsendelse af personer, der har indgået en arbejdsaftale med denne virksomhed, til EIGE med henblik på levering af arbejdsydelser til EIGE, henhører under dette direktivs anvendelsesområde.
- 29 Med henblik på besvarelsen af dette spørgsmål bemærkes, at direktiv 2008/104 i henhold til dets artikel 1, stk. 1, finder anvendelse på arbejdstagere, som har indgået en arbejdsaftale eller et ansættelsesforhold med et vikarbureau og udsendes til brugervirksomheder for midlertidigt at udføre arbejdsopgaver under disses tilsyn og ledelse.
- 30 Desuden præciseres i dette direktivs artikel 1, stk. 2, at dette gælder for offentligretlige og privatretlige virksomheder, som er vikarbureauer eller brugervirksomheder, der udøver en økonomisk aktivitet, uanset om de opererer med gevinst for øje.
- 31 Det er indledningsvis ubestridt, at såvel Manpower lit som de sagsøgte i hovedsagen i det foreliggende tilfælde kan anses for henholdsvis et »vikarbureau« og for »arbejdstager[e]« som omhandlet i de ovennævnte bestemmelser i direktiv 2008/104.

- 32 Hvad angår anvendelsen af dette direktiv under omstændigheder, hvor modtageren af vikararbejde er et EU-agentur, såsom EIGE, fremgår det af ordlyden af det nævnte direktivs artikel 1, stk. 2, at tre betingelser i denne henseende skal være opfyldt hos denne modtager, nemlig at denne skal henhøre under begrebet »offentligretlige og privatretlige virksomheder«, skal svare til en »brugervirksomhed« og skal udøve en »økonomisk aktivitet«.
- 33 Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt et EU-agentur såsom EIGE kan anses for en »brugervirksomhed« som omhandlet i artikel 1, stk. 2, i direktiv 2008/104, der først skal undersøges, bemærkes, at dette begreb er defineret i dette direktivs artikel 3, stk. 1, litra d), som værende enhver fysisk eller juridisk person, for hvem og under hvis tilsyn og ledelse en vikaransat midlertidigt udfører en arbejdsopgave.
- 34 I det foreliggende tilfælde fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at de sagsøgte i hovedsagen i egenskab af vikarer har arbejdet midlertidigt for EIGE og under agenturets tilsyn og ledelse. Da artikel 5 i forordning nr. 1922/2006 i øvrigt bestemmer, at EIGE har status som juridisk person og i hver enkelt medlemsstat har den mest vidtgående rets- og handleevne, som vedkommende stats lovgivning tillægger juridiske personer, skal agenturet anses for en »juridisk person« som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra d), i direktiv 2008/104. Følgelig er EIGE, i en sammenhæng som den i hovedsagen omhandlede, en »brugervirksomhed« som omhandlet i dette direktivs artikel 1, stk. 2.
- 35 Hvad angår begreberne »offentligretlige og privatretlige virksomheder« og »økonomisk aktivitet« som omhandlet i denne artikel 1, stk. 2, bemærkes, at disse ikke er defineret i direktiv 2008/104, og at der ikke henvises til medlemsstaternes ret med henblik på at fastlægge betydningen og rækkevidden heraf.
- 36 I denne henseende bemærkes, at Domstolen, inden for konkurrenceretten, for det første har defineret begrebet »virksomhed« som omfattende enhver enhed, som udøver økonomisk virksomhed, uanset denne enheds retlige status og dens finansieringsmåde (dom af 18.6.1998, Kommissionen mod Italien, C-35/96, EU:C:1998:303, præmis 36, og af 6.5.2021, Analisi G. Caracciolo, C-142/20, EU:C:2021:368, præmis 55 og den deri nævnte retspraksis). For det andet har Domstolen fastslået, at enhver virksomhed, hvorved der udbydes varer og tjenesteydelser på et bestemt marked, udgør en »økonomisk virksomhed« (jf. dom af 25.10.2001, Ambulanz Glöckner, C-475/99, EU:C:2001:577, præmis 19, og af 11.6.2020, Kommissionen og Den Slovakiske Republik mod Dôvera zdravotná poisťovňa, C-262/18 P og C-271/18 P, EU:C:2020:450, præmis 29 og den deri nævnte retspraksis).
- 37 Denne sidstnævnte betragtning blev gennemført af Domstolen i forbindelse med direktiv 2008/104 i dom af 17. november 2016, Betriebsrat der Ruhrlandklinik (C-216/15, EU:C:2016:883), eftersom det fremgår af denne doms præmis 44, at en »økonomisk aktivitet«, som omhandlet i dette direktivs artikel 1, stk. 2, skal forstås som enhver aktivitet, der består i at udbyde varer eller tjenesteydelser på et givet marked.
- 38 Under disse omstændigheder kræver undersøgelsen af spørgsmålet om, hvorvidt dette direktiv finder anvendelse, når brugervirksomheden som omhandlet i det nævnte direktivs artikel 1, stk. 2, er et EU-agentur, såsom EIGE, at det afgøres, om dette agentur udøver en aktivitet, der består i at udbyde varer eller tjenesteydelser på et givet marked.

- 39 I denne henseende fremgår det af fast retspraksis, at aktiviteter, der henhører under udøvelsen af beføjelser vedrørende offentlig myndighed, principielt er udelukket fra at blive anset for at være økonomisk virksomhed. Ydelser, som uden at henhøre under udøvelsen af beføjelser vedrørende offentlig myndighed varetages af almen interesse og uden gevinst for øje, og som udbydes i konkurrence med erhvervsdrivende, der arbejder med gevinst for øje, er derimod blevet anset for at være økonomisk virksomhed (dom af 6.9.2011, Scattolon, C-108/10, EU:C:2011:542, præmis 44 og den deri nævnte retspraksis). Den omstændighed, at sådanne ydelser er mindre konkurrencedygtige end tilsvarende ydelser leveret af erhvervsdrivende, der arbejder med gevinst for øje, kan ikke forhindre, at de pågældende aktiviteter anses for økonomisk virksomhed (jf. i denne retning dom af 25.10.2001, Ambulanz Glöckner, C-475/99, EU:C:2001:577, præmis 21).
- 40 I det foreliggende tilfælde bemærkes, at EIGE ifølge artikel 2 i forordning nr.1922/2006 har til formål at bidrage til og styrke fremme af ligestilling mellem mænd og kvinder, at bekæmpe forskelsbehandling på grundlag af køn og at øge EU-borgernes bevidsthed om ligestilling ved at yde teknisk bistand til Unionens institutioner og medlemsstaternes myndigheder.
- 41 I denne forordnings artikel 3, stk. 1, opregnes desuden EIGE's opgaver med henblik på at nå de i den nævnte forordnings artikel 2 opstillede mål.
- 42 Det konstateres imidlertid indledningsvis, hvilket i øvrigt er ubestridt, at EIGE's aktiviteter ikke henhører under udøvelsen af beføjelser vedrørende offentlig myndighed.
- 43 Hvad dernæst angår visse af EIGE's aktiviteter, der er opregnet i artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 1922/2006, må det antages, at der findes markeder, hvorpå kommercielle virksomheder, der konkurrerer med EIGE, opererer. Der kan bl.a. nævnes indsamling, analysering og udbredelse af relevante objektive, sammenlignelige og pålidelige oplysninger vedrørende ligestilling mellem mænd og kvinder [artikel 3, stk. 1, litra a)], udvikling, analysering, evaluering og udbredelse af metodiske redskaber [artikel 3, stk. 1, litra c)], gennemførelse af undersøgelser af situationen i Europa hvad angår ligestilling mellem kønnene [artikel 3, stk. 1, litra d)], tilrettelæggelse af konferencer, kampagner og møder på europæisk plan [artikel 3, stk. 1, litra g)], tilvejebringelse af dokumentationskilder og disses tilgængeliggørelse for offentligheden [artikel 3, stk. 1, litra j)], eller tilrådighedsstillelse af oplysninger om integration af ligestillingsaspektet for offentlige og private organisationer [artikel 3, stk. 1, litra k)].
- 44 Den omstændighed, at EIGE, i forbindelse med udøvelsen af dets aktiviteter, ikke har gevinst for øje, er, i overensstemmelse med selve ordlyden af artikel 1, stk. 2, i direktiv 2008/104, ikke relevant (jf. dom af 17.11.2016, Betriebsrat der Ruhrlandklinik, C-216/15, EU:C:2016:883, præmis 46 og den deri nævnte praksis). Som generaladvokaten nemlig har anført i punkt 70 i forslaget til afgørelse, er det, der er afgørende, at der foreligger tjenesteydelser i konkurrence med andre virksomheder på de relevante markeder, der opererer med en sådan gevinst for øje.
- 45 Endelig bemærkes ligeledes, at selv om EIGE's aktiviteter i henhold til artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 1922/2006 først og fremmest finansieres af EU-midler, omfatter agenturets indtægter ifølge denne artikel 14, stk. 3, litra b), »betaling for udførte tjenesteydelser«, hvilket bekræfter, at EU-lovgiver har tilsigtet, at EIGE, i det mindste delvist, handler som markedsaktør. Denne fortolkning understøttes af den omstændighed, at det væsentlige kendetegn ved betalingen ifølge fast retspraksis ligger i det forhold, at den udgør det økonomiske modstykke til tjenesteydelsen, hvilket modstykke normalt fastlægges i forholdet mellem den, der præsterer tjenesteydelsen, og den, der modtager den (dom af 17.3.2011, Peñarroja Fa, C-372/09 og C-373/09, EU:C:2011:156, præmis 37 og den deri nævnte retspraksis).

- 46 Henset til det ovenstående må det konkluderes, at EIGE, i det mindste delvist, må anses for at udøve en aktivitet, der består i at udbyde tjenesteydelser på et bestemt marked.
- 47 Intet tyder i øvrigt på, at et EU-agentur, såsom EIGE, som sådan er udelukket fra anvendelsesområdet for direktiv 2008/104, når et vikarbureau stiller vikarer til rådighed for dette.
- 48 For så vidt som ordlyden af dette direktivs artikel 1, stk. 2, henviser til »offentligretlige og privatretlige« virksomheder, er den omstændighed, at et EU-agentur, såsom EIGE, er blevet oprettet på grundlag af EU-retten, i det foreliggende tilfælde forordning nr. 1922/2006, således som den litauiske regering med rette har anført, nemlig irrelevant.
- 49 Hvad endelig angår den forelæggende rets spørgsmål vedrørende artikel 1, stk. 3, i direktiv 2008/104 bemærkes blot, at denne bestemmelse ikke finder anvendelse i det foreliggende tilfælde.
- 50 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det første til det tredje spørgsmål besvares med, at artikel 1 i direktiv 2008/104 skal fortolkes således, at et vikarbureaus udsendelse af personer, der har indgået en arbejdsaftale med denne virksomhed, til EIGE med henblik på levering af arbejdsydelser til EIGE, henhører under dette direktivs anvendelsesområde.

Det fjerde til sjette spørgsmål

- 51 Med det fjerde til det sjette spørgsmål, der skal behandles samlet, ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104 skal fortolkes således, at den stilling, der besættes af en vikaransat, der er udsendt til EIGE, kan anses for at udgøre »samme arbejdsopgave« som omhandlet i denne bestemmelse, selv hvis det forudsættes, at alle de stillinger, med hensyn til hvilke EIGE ansætter arbejdstagere direkte, omfatter arbejdsopgaver, som kun kan udføres af personer, der er omfattet af vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union, eller om en sådan fortolkning er i strid med artikel 335 TEUF, der fastsætter princippet om EU-institutionernes administrative autonomi, artikel 336 TEUF eller denne vedtægt.
- 52 I henhold til artikel 5, stk. 1, første afsnit, i direktiv 2008/104, skal de væsentlige arbejds- og ansættelsesvilkår, der gælder for vikaransatte under deres udsendelse til en brugervirksomhed, mindst svare til dem, der ville være gældende, hvis de vikaransatte havde været ansat direkte af denne virksomhed til udførelse af samme arbejdsopgave.
- 53 I denne henseende er begrebet »væsentlige arbejds- og ansættelsesvilkår« som omhandlet i denne artikel 5, stk. 1, første afsnit, defineret i artikel 3, stk. 1, litra f), i direktiv 2008/104 og henviser til arbejdstidens længde, overarbejde, pauser, hvileperioder, natarbejde, ferie og helligdage samt aflønning.
- 54 Indledningsvis bemærkes, at hovedsagen vedrører en tvist mellem Manpower lit og fem af virksomhedens tidligere ansatte, idet EIGE kun er intervenient i denne tvist. Desuden fremgår det af forelæggelsesafgørelsen, at de sagsøgte i hovedsagen ifølge de faktiske konstateringer foretaget af Vilniaus miesto apylinkės teismas (distriktsdomstolen i Vilnius) i det mindste delvist varetog arbejdsfunktioner som de kontraktansatte, der arbejdede i EIGE, således at denne ret fandt dels, at de kunne sammenlignes med disse kontraktansatte, dels at de skulle nyde godt af de samme lønvilkår, der fandt anvendelse på de nævnte kontraktansatte, på grundlag af artikel 75, stk. 2, i arbejdsmarkedsloven, der gennemfører artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104 i litauisk ret.

- 55 Kommissionen har imidlertid gjort gældende, at det ligebehandlingsprincip, der er fastsat i denne sidstnævnte bestemmelse, under de i hovedsagen omhandlede omstændigheder kræver, at de vikaransattes arbejdsvilkår sammenlignes med de vilkår, der finder anvendelse på arbejdstagere ansat direkte af EIGE, ifølge national ret. Disse vilkår skal derimod ikke sammenlignes med de vilkår, der finder anvendelse på personale ansat på grundlag af vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union, såsom kontraktansatte, eftersom en sådan fortolkning af artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104 ville være i strid med artikel 335 TEUF og 336 TEUF og rent faktisk ville give de sagsøgte i hovedsagen status som EU-tjenestemænd.
- 56 Denne opfattelse kan ikke tiltrædes.
- 57 Indledningsvis præciseres i artikel 335 TEUF, at Unionen i hver medlemsstat har den mest vidtgående rets- og handleevne, som vedkommende stats lovgivning tillægger juridiske personer. Den omstændighed, at vikaransatte tildes de »væsentlige arbejds- og ansættelsesvilkår«, som gælder for det personale, der er ansat på grundlag af vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union, begrænser ikke denne rets- og handleevne.
- 58 Dernæst vedtager EU-lovgiver i henhold til artikel 336 TEUF vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union samt ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte. Hverken denne vedtægt eller ansættelsesvilkårene for de øvrige ansatte regulerer imidlertid arbejdsvilkårene for de vikaransatte, der stilles til rådighed for Unionens agenturer af vikarbureauer. I mangel af en specifik lovgivning finder ligebehandlingsprincippet i artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104, når disse agenturer benytter vikaransatte på grundlag af kontrakter indgået med vikarbureauer, følgelig fuldt ud anvendelse på disse arbejdstagere under de udsendelser, som de gennemfører i et sådant agentur.
- 59 Endelig forholder det sig således, at selv om anvendelsen af den nationale lovgivning, der gennemfører denne artikel 5, stk. 1, fører til en sammenligning af vikaransattes arbejds- og ansættelsesvilkår med de vilkår, der gælder for personale ansat på grundlag af vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union, medfører dette på ingen måde, at disse vikaransatte får status som tjenestemand.
- 60 Som anført i denne doms præmis 52 og 53 begrænser artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104 sig nemlig til at kræve, at vikaransattes »væsentlige arbejds- og ansættelsesvilkår« skal være de samme, idet dette begreb i dette direktivs artikel 3, stk. 1, litra f), er defineret således, at det i det væsentlige vedrører de vilkår, der er fastsat i almindelige og bindende bestemmelser, der gælder i brugervirksomheden vedrørende arbejdstid og aflønning. Der er følgelig ikke tale om at ligestille vikaransatte med fastansatte i eller ud over ansættelsesperioden.
- 61 Dette bekræftes af omstændighederne i den foreliggende sag, eftersom de sagsøgte i hovedsagen, således som generaladvokaten har anført i punkt 75 i forslaget til afgørelse, på ingen måde har nedlagt påstand om ændring af deres vikarkontrakter, men begrænser sig til at anmode Manpower lit om efterbetaling af løntilgodehavender, som de hævder at have krav på. Følgelig opstår der ikke noget spørgsmål om tab, hverken for så vidt angår EIGE's autonomi eller for så vidt angår vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union.
- 62 Under disse omstændigheder skal det fjerde til det sjette spørgsmål besvares med, at artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104 skal fortolkes således, at den stilling, der besættes af en vikaransat, der er udsendt til EIGE, kan anses for at udgøre »samme arbejdsopgave« som omhandlet i denne

bestemmelse, selv hvis det forudsættes, at alle de stillinger, med hensyn til hvilke EIGE ansætter arbejdstagere direkte, omfatter arbejdsopgaver, der kun kan udføres af personer, der er omfattet af vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union.

Sagsomkostninger

- 63 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Anden Afdeling) for ret:

- 1) **Artikel 1 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2008/104/EF af 19. november 2008 om vikararbejde skal fortolkes således, at et vikarbureaus udsendelse af personer, der har indgået en arbejdskontrakt med denne virksomhed, til Det Europæiske Institut for Ligestilling mellem Mænd og Kvinder (EIGE) med henblik på levering af arbejdsydelser til EIGE, henhører under dette direktivs anvendelsesområde.**
- 2) **Artikel 5, stk. 1, i direktiv 2008/104 skal fortolkes således, at den stilling, der besættes af en vikaransat, der er udsendt til EIGE, kan anses for at udgøre »samme arbejdsopgave« som omhandlet i denne bestemmelse, selv hvis det forudsættes, at alle de stillinger, med hensyn til hvilke EIGE ansætter arbejdstagere direkte, omfatter arbejdsopgaver, der kun kan udføres af personer, der er omfattet af vedtægten for tjenestemænd i Den Europæiske Union.**

Underskrifter